

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่กำลังเป็นที่สนใจและมีการศึกษาค้นคว้ากันอย่างกว้างขวางทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นชาติที่พัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย ซึ่งในอดีตประเทศไทยมีทรัพยากรธรรมชาติอย่างอุดมสมบูรณ์ ส่งผลให้ประชาชนมีการดำรงชีวิตที่ดี แต่การพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ เท่าที่ผ่านมาได้มีการนำอาชีวภาพการธุรกิจและอุตสาหกรรม โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมที่ตามมา ซึ่งแต่ก่อนมุขย์เรามีจำนวนน้อย การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ จึงไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากนัก เนื่องจากธรรมชาติมีความสามารถดักดูดหรือรองรับสภาพการกำจัดภาระทางสิ่งแวดล้อมด้วยตนเองได้ หรือสามารถรองรับได้ต่อหนึ่งพื้นที่ (Carrying capacity) ณ จุดหนึ่งๆได้ (เกษม จันทร์แก้ว, 2527 : 12) แต่ในปัจจุบันเรายังได้พบว่า ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนี้นั้นร่อยหรอและเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ตามมาอย่างมากมาย ด้วยเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมไม่อาจที่จะปรับสภาพหรือรองรับความเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุ และ วัฒนธรรมการขยายตัวทางสังคมเหล่านั้นได้ ทำให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ผลกระทบเป็นพิษ ทางดิน ทางน้ำ ทางอากาศ การจัดการขยะมูลฝอย เศรษฐกิจ และสังคมการเมืองเป็นต้น

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่กำลังประสบปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเหล่านี้นับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากรากฐานมุ่งเน้นที่จะพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ โดยไม่ได้คำนึงถึงเรื่องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหามลพิษขยะมูลฝอย ซึ่งการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ดำเนินการไปอย่างรวดเร็ว แต่ระบบการจัดการขยะมูลฝอยยังล้าสมัยอยู่ ทำให้ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยถูกสะสมมาโดยตลอด โดยเฉพาะในเขตชนบทเมือง เช่น ในเขตเทศบาล สุขาภิบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาความเดือดร้อนแก่ประชาชน และระบบนิเวศน์ สาเหตุนี้มีหลายประการ เช่น อุปนิสัยในการสร้างขยะ มูลฝอย การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของประชาชน และการจัดการขยะมูลฝอยในส่วนของเทศบาลซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบก็ยังมีการปฏิบัติไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล จึงก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องกลิ่น แมลงวัน เมื่อต้น ปัญหาที่พบอีกประการหนึ่งคือ

ค่าธรรมเนียมการเก็บและการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลไม่เพียงพอ กับรายจ่ายที่ใช้สำหรับการรักษาความสะอาด ทำให้เทศบาลจำเป็นต้องจ่ายเงินสมทบเป็นจำนวนมากและเพิ่มมากขึ้นทุกปี เพื่อให้บ้านเมืองมีความสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อย (นกกด สินไพคาดสมบูรณ์, 2540 : 2)

จากการที่ขยะมูลฝอยกำลังเป็นปัญหาสำคัญและเร่งด่วนปัญหานี้ รัฐจึงได้กำหนดนโยบายในการจัดการมูลฝอยไว้ 2 ข้อ โดยนโยบายข้อแรกให้ถือว่าขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสำคัญของชุมชนที่รัฐพึงเข้าจัดการและแก้ไข และข้อที่สองให้การสนับสนุนเทศบาลและการปกครองท้องถิ่นทั้งในด้านกำลังคน งบประมาณและเทคโนโลยี เพื่อการแก้ไขปัญหา โดยจัดตั้งศูนย์ความสะอาดให้มีอยู่ ๑ ก่อตั้ง ได้ออกกฎหมายเบี่ยงเบนที่กีழข้างต้น การจัดการขยะมูลฝอยโดยตรง ได้แก่ พระราชบัญญัติสาธารณสุข พุทธศักราช 2484 ซึ่งกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ในการวางแผนและดำเนินการสำหรับการเก็บรวบรวม และขนส่งมูลฝอย รวมทั้งได้กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมเก็บขนมูลฝอยไว้ นอกจากนี้ยังมีกฎหมายฉบับอื่น ๆ อีกหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2503 เป็นต้น ซึ่งกฏหมายต่าง ๆ เหล่านั้นปัจจุบันส่วนใหญ่ก่อตั้งขึ้นแล้ว และมีผลบังคับใช้ แต่ทั้งนี้ ยังไม่มีกฏหมายใดที่มีเนื้อหาครอบคลุมในรายละเอียดของระบบการจัดการขยะมูลฝอยอย่างครบถ้วน (ศูนี ชวัญศิริโรจน์, 2532 : 59 - 73)

แม้ว่าจะได้มีการวางแผนนโยบายมาตรการ สำหรับการจัดการมูลฝอยไว้แล้วก็ตาม แต่การแก้ไขปัญหารักษาการจัดการมูลฝอยของท้องถิ่นต่าง ๆ ยังไม่ประสบผลเท่าที่ควร ซึ่งกระบวนการแก้ไขโดยการเพิ่มความสนใจและสนับสนุนด้านงบประมาณ สนับสนุนให้ท้องถิ่นมีการจัดทำแผน การดำเนินงานในระยะยาว สนับสนุนให้ออกชณเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานตลอดจนแก้ไขเพิ่มเติมกฏหมายให้ทันสมัย และมีเนื้อหาเฉพาะเจาะจง หรือรายละเอียดของการจัดการมูลฝอยให้ครบถ้วนมากขึ้น แต่ทั้งนี้ในการที่จะพัฒนาหรือพัฒนาการจัดการมูลฝอยให้ครบถ้วนมากขึ้น ต้องมีการแก้ไขให้ถูกต้องไปได้ ดังนั้นประชาชนและองค์กรต่าง ๆ ของท้องถิ่นจึงเป็นผู้มีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ทั้งนี้ก็เพราะว่าประชาชนเป็นผู้ที่พึงพาอาศัยและอยู่ใกล้ชิดกับชุมชนที่ตนอาศัยอยู่และรู้สึกภัยปัญหาของชุมชนเป็นอย่างดี (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2537 : 9)

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนนับเป็นอีกปัญหานึงที่มีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากมีการขยายตัวของเศรษฐกิจ และอัตราการขยายตัวของเขตเมือง การขยายตัวของประชากร การอพยพของประชาชนเข้ามายังในเมือง ทำให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอย น้ำเสีย และมลภาวะทางไม่มีการป้องกันและแก้ไขปัญหาแต่นั่น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสุภาพอนามัย ชีวิตและทรัพย์สินของ

ประชาชนโดยตรง เริ่มก่อจงใจเห็นปัญหาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและสร้างความเสียหายให้แก่ สังคมส่วนรวม อันเนื่องมาจากการละเลยปัจจัยต่างๆ นั้นอาจใช้วิธีทางกฎหมายปีกว่าจะปราบปรามหรือ พับเห็นได้ (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2538 – 2539 : 123)

เทศบาลเมืองพะ夷าได้จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติการจัดตั้งเทศบาลเมืองพะ夷า พ.ศ. 2481 มีพื้นที่ 9 ตารางกิโลเมตร ปัจจุบันมีสำนักงานตั้งอยู่ เลขที่ 58 ถนนท่ากัววิน ตำบล เวียง อำเภอเมือง จังหวัดพะ夷า มีพื้นที่รับผิดชอบ สองตำบลได้แก่ ตำบลเวียง และตำบลแม่คำ มีประชากรจำนวนทั้งสิ้น ถึงเดือน มีนาคม พ.ศ. 2543 จำนวน 20,982 คน แบ่งเป็นชาย 10,048 คน หญิง 10,934 คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 7,245 ครัวเรือน (กองวิชาการ เทศบาลเมือง พะ夷า, 2543 : 14) แต่ข้อเท็จจริงแล้วปราบปรามว่าบ้านมีประชากรอิกประภานนิ่ง ซึ่งทางเทศบาลฯ เรียกประชากรดังกล่าวว่าเป็นประชากรแฟง เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเทศบาล โดยไม่ได้มีการแจ้งข่าย เข้ามายังทะเบียนบ้านซึ่งบางคนก็เดินทางมาทำงาน มาเยี่ยมญาติ มาประกอบธุรกิจ มาห้องเรียน ทำให้ประชากรในเขตเทศบาลเพิ่มขึ้นอีกจำนวนหนึ่ง มีความหนาแน่นของประชากร ประมาณ 2,330 คนต่อตารางกิโลเมตร (สำนักงานเทศบาลเมืองพะ夷า , 2543 : 3)

หน้าที่ตามกฎหมายของเทศบาล

1. พระราชนัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ส่วนที่ 3 มาตรา 50 “ได้กำหนดหน้าที่ของ เทศบาล ไว้ว่าเทศบาลตำบล เทศบาลเมืองหรือเทศบาลนคร ให้เทศบาลมีหน้าที่ดังทำในเขต เทศบาลไว้วิธีการ โดยเฉพาะตามมาตรา 50 (3) กำหนดหน้าที่ไว้ว่าด้วยรักษาความสะอาด ของถนนหรือทางเดินและที่สาธารณะรวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

2. พระราชนัญญัติสาธารณสุข พ.ศ.2535 หมวดที่ 3 มาตรา 18 “ได้กำหนดไว้ว่า การกำจัดสิ่งปฏิกูล และมูลฝอยในเขตราชการส่วนท้องถิ่นให้เป็นอำนาจหน้าที่ของราชการส่วน ท้องถิ่นนั้น และมาตรา 20 (4) กำหนดอัตราราค่าธรรมเนียมการให้บริการของราชการท้องถิ่นในการ เก็บและขนส่งปฏิกูลหรือมูลฝอยไม่เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2536)

หน่วยงานหลักที่ดูแลและรับผิดชอบการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองพะ夷า คือ งานรักษาความสะอาด ฝ่ายบริหารสาธารณสุข กองอนามัยและสิ่งแวดล้อม และงานกำจัดมูลฝอย ฝ่ายจัดการสภาพแวดล้อมและวัสดุที่ใช้แล้ว กองช่างสุขาภิบาล

การจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองพะ夷าที่ดำเนินการอยู่มี 2 วิธี

1. ให้คนงานภาวน้ำดูแลและเก็บขยะตามถนนและตลาด จำนวน 30 คน
2. ใช้รถขนขยะในการจัดเก็บมี 2 แบบ

2.1 รถยกตืบบรรทุกขนาด 6 ล้อ แบบเท้าย จำนวน 6 คันใช้เก็บขยะกิจไม้ ต้นไม้

2.2 รถยนต์ปิกอัพบรรทุกขนาด 1 ตัน แบบเท้าข่ายจำนวน 1 คัน เก็บขนขยะ
บริเวณถนนแคมและสถานที่ราชการบางแห่ง

สาเหตุในการจัดการขยะมูลฝอย

1. จำนวนประชากรในเขตเทศบาล มีทั้งจำนวนประชากรที่แท้จริงและประชากรแฟรง
2. อัตราการผลิตมูลฝอยเฉลี่ยของประชากรที่ได้รับบริการเก็บขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้น เนื่องจากสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การบริโภคสินค้าอย่างฟุ่มเฟือย และการไม่นิยมการหมุนเวียนนำวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ การเจริญเติบโตของเทศบาลอย่างมากมาทำให้ทางเทศบาลต้องแบกรับภาระปัญหานี้เรื่องของขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นจากการสำรวจปริมาณเก็บขยะในเขตเทศบาลเมืองพะเยาในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2540 – 2543 มีความแตกต่างกันอย่างมาก ซึ่งผลส่วนหนึ่งมาจาก การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรทั้งอยู่ในทะเบียนบ้านกับจำนวนประชากรแฟรงที่มีทำให้การเกิดขยะมูลฝอย ปัจจุบันมีจำนวนถึงวันละ 20.880 ตัน แต่ในส่วนของรายรับ และรายจ่ายในเรื่องการเก็บและขยะมูลฝอยกับค่าดำเนินการจัดการมูลฝอยนั้น พบว่ารายได้จากการจัดเก็บค่าธรรมเนียมเก็บและขยะมูลฝอย เทศบาลเมืองพะเยาสามารถเก็บค่าธรรมเนียมได้ทั้งสิ้น 979,857 บาทต่อปี แต่ในด้านของรายจ่ายก็พบว่ารายจ่ายมีอัตราส่วนเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยในปี 2543 เทศบาลเมืองพะเยามีค่าใช้จ่ายในการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลประมาณ 5,731,320 บาทต่อปี (สำนักงานเทศบาลเมืองพะเยา, 2543 : 43) ทำให้มีความแตกต่างอย่างมาก ระหว่างจำนวนรายรับ และรายจ่าย เมื่อเทียบกับจำนวนครอบครัวและจำนวนประชากรในเขตเทศบาล และปริมาณขยะ การทิ้งขยะต่อคนในเขตเทศบาลเมืองพะเยา ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ (วันชัย บุณยสุรัตน์, 2533 : 9) เรื่องขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลเมืองเชียงใหม่ : สภาพปัญหาและการจัดการ เทศบาลนครเชียงใหม่ สามารถเก็บค่าธรรมเนียมการเก็บและขยะมูลฝอยได้เพียง 30 % ของผู้ใช้บริการทั้งหมด เมื่อสิ้นปี งบประมาณ 2533 สามารถจัดเก็บค่าธรรมเนียมการเก็บและขยะมูลฝอยได้เพียง 3,476,431 บาท เมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายในการกวาด เก็บขยะ กำจัดขยะ ซึ่งเทศบาลได้ใช้เงินถึง 30.7 ล้านบาท แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการจัดเก็บของเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองพะเยา การให้ความร่วมมือของประชาชนในเขตเทศบาล ตลอดจนเทศบาลมิได้มีการจัดการกำจัดมูลฝอยในเขตเทศบาลเพียงอย่างเดียว แต่ต้องประสบปัญหาขยะในบริเวณแนวเขตติดต่อ ตลอดจนขยะจากประชากรที่แฟรงเข้ามายังประเทศไทยในด้านต่าง ๆ ในเขตเทศบาลอีกด้วย สิ่งเหล่านี้ทำให้เทศบาลเมืองพะเยาประสบปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยเพิ่มมากขึ้น และปัญหาอีกประการหนึ่งคือ การไม่ได้รับความร่วมมือหรือยอมรับจากประชาชนในการเสียค่าธรรมเนียมในการเก็บและขยะมูลฝอย ทำให้ปริมาณค่าใช้จ่ายในการจัดการมูลฝอยดังกล่าวสูงขึ้นทุกปี แต่รายได้จากการเก็บค่าธรรมเนียมการเก็บและขยะมูลฝอยกลับได้เพียงเล็กน้อย (สำนักงานเทศบาลเมืองพะเยา, 2543 : 8)

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่กำหนดความแตกต่างในความเต็มใจที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมการเก็บ และชนบทะมูลฟอยของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองพะเยา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่กำหนดความแตกต่างในความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่เทศบาลที่ทำหน้าที่จัดเก็บ และชนบทะมูลฟอย

สมมติฐานการศึกษา

1. ปัจจัยข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อารชีพ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกันมีผลต่อความเต็มใจที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมการเก็บและชนบทะมูลฟอย
2. ปัจจัยข้อมูลส่วนตัว ได้แก่ เพศ อายุ อารชีพ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกันมีผลต่อความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่เทศบาลที่ทำหน้าที่จัดเก็บและชนบทะมูลฟอย

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษารั้งนี้เป็นการศึกษาในเขตพื้นที่การดูแลรับผิดชอบของเทศบาลเมืองพะเยา ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลเวียง และตำบลแม่ติ้ม โดยมีพื้นที่ประมาณ 9 ตารางกิโลเมตร
2. ขอบเขตด้านประชากร การศึกษารั้งนี้ศึกษารั้วเรือนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองพะเยา ซึ่งมีทั้งหมด 7,245 ครัวเรือน
3. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษารั้งนี้ศึกษามุ่งเน้นศึกษาถึงปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนต่อความเต็มใจที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมการเก็บและชนบทะมูลฟอย และความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่เทศบาลที่ทำหน้าที่จัดเก็บและจัดการมูลฟอย

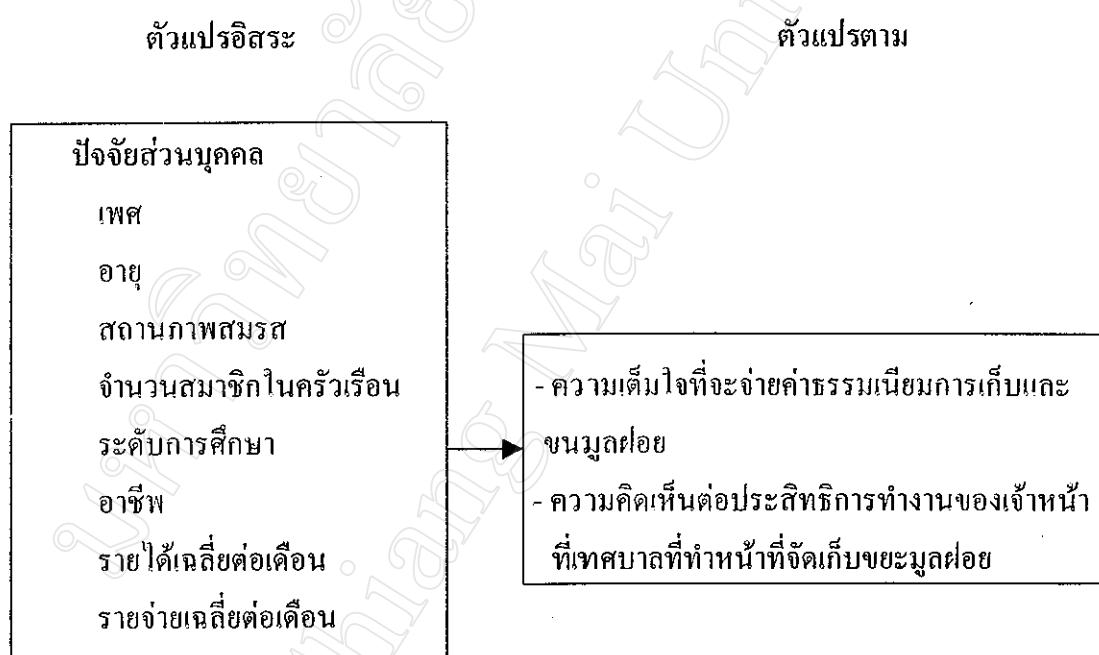
ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ (Independent variables) ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระดับการศึกษา อารชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน

2. ตัวแปรตาม (Dependent variables) ได้แก่ ความเต็มใจที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมการเก็บและขนขยะมูลฝอย และ ความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่เทศบาลที่ทำหน้าที่จัดเก็บขยะมูลฝอย

กรอบแนวความคิดในการศึกษา

โดยอาศัยแนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวความคิดเกี่ยวกับความเต็มใจที่จะจ่ายหลักการผู้ใดก่อให้เกิดมลพิษผู้นั้นต้องจ่าย โดยนำข้อมูลมาด้วยตัวการจัดการมูลฝอยของประเทศไทย ความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย การบริหารการจัดการขยะท้องถิ่น ทฤษฎีระบบและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นหลักในการศึกษาวิจัยตามกรอบแนวความคิด ดังนี้

คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

1. ประชาชน หมายถึง ประชาชนทั่วไปที่อาศัยในครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองพะเยา
2. การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของครัวเรือนในเขตเทศบาลเมืองพะเยา
3. เทศบาล หมายถึง เทศบาลเมืองพะเยา

4. ขยะมูลฝอย หมายถึง เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสิ่งค้า มูลสัตว์ ชาксัตว์ รวมถึงวัตถุอันใดที่ไม่ใช้แล้ว
5. ความคิดเห็นของประชาชน หมายถึง การแสดงความคิดเห็นของประชาชนต่อแนวทางการจัดการขยะมูลฝอย
6. ความเต็มใจที่จะจ่าย หมายถึง การแสดงออกของบุคคลผู้ใช้บริการการเก็บ และขนย้ายที่เต็มใจที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมการเก็บและขนย้ายมูลฝอย
7. วิธีการจัดการขยะมูลฝอย หมายถึง ลักษณะ และวิธีการในการกำจัดขยะมูลฝอยของครัวเรือนในเขตเทศบาลเมืองพะเยา
8. ค่าธรรมเนียมการเก็บและขนขยะมูลฝอย หมายถึง การที่ประชาชนเสียค่าธรรมเนียมการเก็บและขนขยะมูลฝอยในราคากลางที่กฎหมายกำหนด